EXPLOSIEVE AANSLAGEN IN NEDERLAND

ACHTERGRONDEN VAN ‘SNEL GELD’, PERSPECTIEVEN OP BETROKKENHEID & INZICHTEN VOOR DE AANPAK

dr. mr. S.D. (Sheila) Adjiembaks

10Pager
Januari 2026

INLEIDING

Welke lagen liggen er onder 'snel geld verdienen' met een explosieve aanslag? Waarin verschilt de leefwereld van jongeren met die van professionals als het om dit fenomeen gaat? En wat zijn mogelijke handelingsperspectieven in de aanpak? Deze 10Pager presenteert enkele highlights uit kwalitatief onderzoek dat door ESSA Research is uitgevoerd in opdracht van de Universiteit Leiden.[1]

De inzichten die hier worden besproken zijn gebaseerd op drie focusgroepen en gesprekken met jongeren en professionals in de strafrechtsketen. In de periode jan t/m okt 2025 zijn 12 (jeugd) reclasseringswerkers, drie kinderrechters en één Officier van Justitie gesproken. Hiernaast zijn 11 jongeren[2] geinterviewd. Zij stonden ten tijde van de gesprekken onder reclasseringsbegeleiding of verbleven in detentie[4] en waren tussen de 14 en 22 jaar ten tijde van hun betrokkenheid bij het delict. Zij waren 15 tot 26 jaar ten tijde van het interview.

De jongeren droegen verschillende rollen in de aanslag met een explosief.[3] Eén jongere was als opdrachtgever betrokken bij het (laten) plaatsen van het explosief en één jongere droeg de expliciete rol van tussenpersoon (verder 'broker' genoemd). De andere negen jongeren kwamen voornamelijk in beeld wegens hun uitvoerende rol. Het betreft één 'filmer' en acht jongeren die het explosief hebben geplaatst. Zes jongeren brachten bovendien een afwisselende rol naar voren: zij hadden een rol als uitvoerder/plaatser dan wel een rol als broker in meerdere opdrachten.

Deze 10Pager is een voorloper van een (uitgebreider) wetenschappelijk artikel dat nog zal verschijnen.[5] Deze publicatie belicht op hoofdlijnen alvast drie belangrijke inzichten: (1) de achtergronden van 'snel geld', (2) de wijze van betrokkenheid bij een explosieve aanslag en (3) de verschillen in leefwerelden als het gaat om dit fenomeen als 'criminele klus'. Afsluitend worden ook handelingsperspectieven en enkele reflecties ten aanzien van de opgedane inzichten besproken.

[1]Zie voor meer info: www.essaresearch.nl of kijk op de website van de universiteit Leiden onder het onderzoeksprogramma Bewaken & Beveiligen.

[2]De namen die in dit stuk gebruikt worden, zijn geanonimiseerd/gefingeerd.

[3]Zie ook het crimescript van Van der Hell, B. (2024). ***Crime script Aanslagen met explosieven.*** Politie Nederland.

[4]Met dank aan alle jongeren die deel hebben genomen aan de interviews en de bereidwillige professionals van Reclassering Nederland, jeugdreclasseringsinstellingen, de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) en de deelnemende (jeugd)inrichtingen.

[5]Publicatie van dat artikel zal via Linkedin (Sheila Adjiembaks) en www.essaresearch.nl gedeeld worden.

Universiteit Leiden

ESSA Research

SOUNDCLOUD

Podcast
Actie/Reactie - van aanslag naar aanpak

Luister **hier** de podcast drieluik Actie/Reactie – van aanslag naar aanpak waar professionals en een zus van een jonge uitvoerder met elkaar in gesprek gaan.

‘SNEL GELD’:
TWEELEDIGE GELAAGDHEID

Op basis van gesprekken met zowel professionals als jongeren wordt snel geld’ als voornaamste beweegreden voor betrokkenheid bij het plaatsen van een explosief benoemd. Dit kent echter een complexere gelaagdheid. Zo benadrukt een deel van de jongeren dat zij met de intentie van **‘creatief ondernemerschap’** betrokken zijn geraakt. Hun thuissituatie is in de basis financieel op orde maar jongeren spenderen het ‘snelle geld’ aan (relatief luxe) uitgaven die hun ouders simpelweg niet gauw voor hen zouden betalen. Zo vertelt Yassin (17 jaar): “Mijn ouders zijn niet types die 800 euro voor een schoen of een jas gaan betalen. Dat is het. (...) Als ik iets zag dan wil ik het gewoon gelijk hebben. (...) In mijn geval was het gewoon jaa... gewoon geld. Puur geld. Dat was het. Ik wou gewoon geld hebben in mijn zak.”

Een ander deel van de jongeren geeft aan dat ‘snel geld verdienen’ vooral ingebed is in het gegeven dat sprake is van **structureel geldgebrek thuis.** Er wordt in dit kader gesproken van situaties waarin onvoldoende kan worden voorzien in de basisbehoeften waarbij soms ook sprake is van schuldenproblematiek.

> “Voor hen [medeverdachten] is dat misschien 500 euro gaan ze lekker vrijdag naar de stad enzo. Maar ik weet wel van... ik moest overleven, ik moest hotels betalen omdat ik geen onderdak had enzo. Ook voor eten betalen, benzine betalen,. Leuke dingen? Ik kon dat niet.”
>
> Joël, 26 jaar.

Deze twee verschillende lagen van ‘snel geld’ zijn niet het een of het ander. Ze lopen soms in elkaar over en lijken tijd en plaats afhankelijk in de verhalen van de geïnterviewde jongeren. Aanschaf van luxe merkkleding is bijvoorbeeld mede afhankelijk van de hoogte van de (tijdelijk) extra financiële bestedingsruimte en de prioriteiten die op dat moment leven.

Straatschulden spelen bij sommige jongeren een rol. In dat geval zijn ontvangen drugs of merkkleding ‘afbetaald’ door het uitvoeren van een criminele klus zoals het plaatsen van een explosief. De verdiensten van de klus - dure merkkleding en bijhorende ‘lifestyle’ - wordt onder meer op social media geëtaleerd. Voor de geinterviewde jongeren symboliseert dit een stukje status en financiële autonomie.

Deze financiele vrijheid leidt veelal tot een - achteraf bezien vals - succesgevoel. Precies dat realiseren de meeste jongeren zich pas later. Het tienerbrein is gevoelig voor (veelal onbewuste) groepsdruk en kan de gevolgen van 'snel geld' nog niet goed overzien. Tegelijkertijd geven zowel professionals als jongeren aan dat het leven ook simpelweg 'duurder' is geworden. Een jeugdreclasseerder (R5) vertelt bijvoorbeeld: "Hij (uitvoerder 1] zou kleding kopen met het geld. De andere jongere [uitvoerder 2], die zou zijn rijbewijs ermee betalen en hij zou deels boodschappen thuis betalen."

Met name de jongeren die zijn opgegroeid met structureel geldgebrek thuis, beschrijven een **euforisch gevoel** bij het ontvangen van het geldbedrag na de aanslag. Dat gevoel kan mogelijk worden verklaard doordat (het gebrek aan) geld in het dagelijks leven voor deze jongeren allesbepalend is (geweest). Een deel van hen is immers opgegroeid in huishoudens waarin ze van jongs af aan hebben ervaren dat geldgebrek leidt tot achterstand, stress, ruzies, inbeslagnames van auto's of bijvoorbeeld huisuitzettingen. Sommige jongeren waren bijvoorbeeld ook kinderen uit de toeslagenaffaire. Als je opgroeit met het idee dat geld allesbepalend is in het leven, dan kan 'veel geld 'maken' wellicht al op jonge leeftijd een doel in het leven worden.

"Ja gewoon dat gevoel van: 'Ik heb die 'stack' cash zò in mijn handen!! [euforisch] Ik zeg tegen hem [vriend]: 'Is gelukt!!' Ik was blij blij blij. Ik was echt blij! (…) Ik wou gewoon ergens kunnen eten, restaurant… Ik wougewoon ook dure kleren kunnen halen. Ik wou ook Balenciaga, ik wou ook Luis Vuitton. dat wou ik ook allemaal.".

Brian, 17 jaar.

BETROKKENHEID:
'QUICK DISPLACEMENT' ALS ECONOMISCH VERDIENMODEL

Betrokkenheid bij een explosief vindt vooral **via (de sociale relaties van) bekenden in het eigen netwerk** plaats. Dat netwerk kan bestaan uit familieleden, schoolgenoten of personen uit de buurt waarmee men is opgegroeid. Een kinderrechter (R16) belicht: "Veel vanuit vriendengroep betrokken zie ik. Ook de school of buurt. Het zijn vaak warme contacten, via via via.." Criminele klussen worden veelal **aangeboden** vanuit dat sociale netwerk. Dat gebeurt zowel off- als online (via Snapchat bijvoorbeeld).[6] Soms wordt een variatie aan klussen aangeboden zoals het uithalen van drugs uit de haven, fraude (F-game) of ov (overval). Een reclasseringswerker (R7) vertelt: "Het lijkt wel een soort advertentie. Een soort uitzendbureau idee had ik. Het zijn vacatures. Hetzelfde met het uithalen: wil je geld verdienen, dan bel je en dan krijg je een klus heel laagdrempelig."

Naast een aanbod aan klussen is er ook **vraag** naar. Sommige jongeren vertellen dat zij zichzelf zowel off- as online actief beschikbaar hebben gesteld voor 'een klus'. Deze beschikbaarheid lijkt bovendien samen te hangen met een mate van **schoolverzuim**: met name deze geïnterviewde jongeren kenden namelijk langere perioden zonder passend alternatief als zij bijvoorbeeld van school waren gestuurd. Zij zijn hun tijd gaan opvullen met 'klussen'. Jeffrey (17 jaar vertelt bijvoorbeeld: "Vanaf m'n 14e, 15e heb ik sowieso geen school gehad en ja… ik zie veel geld en ik wilde dat ook. (…) toen dacht ik 'ja man; ik wil die leven ook leven.' Dus ik eehm… ik begin gewoon te zoeken naar opties gewoon, gewoon wat te doen gewoon. Ik vroeg gewoon aan mannen van de buurt, die zeiden van: 'Ik heb wel dingen; je kan woningoverval doen, je kan uithalen [in de haven], je kan dit doen, je kan dat doen.'"

[6] Zie ook Habets, S. (2025). "Wil je een klus? Stuur DM!" Een kwalitatief onderzoek naar de rol van Snapchat en Telegram als online ingroeimechanismen in de betrokkenheid van jongeren bij zware en georganiseerde vormen van drugs- en geweldscriminaliteit. Universiteit van Rotterdam.

Anders dan wellicht doorgaans wordt gedacht, benadrukken jongeren dat zij **niet ingaan op een aanbod van klussen via 'koude' social media contacten.** Joel (26 jaar) vertelt: "Het gaat om dat je mensen kent (…) je kan niet zomaar iemand benaderen die je niet kent Adverteren online is gewoon 'suicide', daar kun je gewoon gepakt worden want politie zit er ook op of stel; diegene neemt het aan, hij doet het maar 'snitched'jou uiteindelijk want je kent hem gewoon niet." Ook Jeffrey (17 jaar) benadrukt: "Meestal was ik via buurt man, meestal via via. (…) Ja tuurlijk, je wordt wel online benaderd, maar ik ken diegene dan al. Ik ben wel een keer benaderd door een vreemde maar die heb ik afgewezen. Ik ken jou niet en ik weet niet man.. ik weet niet of je mij gaat racen ofzo je weet toch?!"

"Veel mensen kennen elkaar via via. (…) Je kent diegene, want je gaat niet zomaar op een berichtje springen van 'Ok ik ga wel.' Want iedereen weet ook dat de politie op bijvoorbeeld Telegram zit. Dus alles gaat via je eigen contacten. De explosie opdracht kwam ook via iemand uit de buurt. Hij zag mij bij het pleintje staan en hij wist dat we daar chillen. Toen ging hij gewoon vragen van 'wie heeft werk nodig?' Ik zei op alles 'ja'."

Aiden, 22 jaar.

Het komt voor dat jongeren wel in willen gaan op een klus, maar **niet op voorhand weten wat de betreffende 'klus' nu precies inhoudt.** Zo wordt bij een jongere enkele minuten voor de uitvoering een explosief in de handen gedrukt wanneer hij op de achterbank van de auto zit. Donovan (17 jaar) beschrijft dat het onverwachts ook vanuit vrienden kan komen: "Wij fietsen de wijk door. Op een gegeven moment.. Eehm ja, hij [vriend] zegt; 'Wacht hier.' Ik wacht op zo'n stoep voor een huis. Hij gaat naar de overkant van de straat en ja, ik zie hem naar me toe rennen dit dat, hij zegt: 'We moeten gaan! We moeten gaan! (…) het kwam echt onverwachts. Geen idee wat hij ging doen, we hadden ook gedronken en het was echt onverwachts."

Uit het onderzoek blijkt ook dat **de intentie van de opdrachtgever en uitvoerder uit elkaar kan liggen.** Zo kan de intentie van 'een knal om schrik aan te jagen' niet stroken met de intentie van de uitvoerder die juist een 'mediawaardige knal wil bewerkstelligen als onderdeel van zijn 'street credibility' en reputatieopbouw. Brandon (19 jaar) gaf opdracht om bij het huis van zijn ex een explosief af te laten gaan: "Het was alleen een knal om te laten schrikken. Meer niet. Maar toen ik het op het nieuws zag, was die hele voorgevel in brand… ja… Dat was niet mijn instructie of bedoeling man. Ze hadden het echt veels te groot gemaakt! Weet je wel – echt het huis in de fik enzo. Dat wilde ik niet. Had ik ook gezegd. Alleen schrik. Achteraf dacht ik – hebben ze dat expres gedaan om zichzelf te bewijzen ofzo?"

Zowel geïnterviewde jongeren als professionals schetsen dat betrokkenheid bij een explosief gekenmerkt wordt door **vluchtigheid** ('quick') en **vervangbaarheid** ('displacement') in de uitvoering. Vluchtig, omdat doorgaans weinig tijd zit tussen opdracht en uitvoering: dit varieert doorgaans van een paar uur tot één of twee dagen. Dit betekent dat uitvoerders die zelf op deze korte termijn niet kunnen - maar wèl geld willen verdienen aan de klus - deze aannemen en snelle vervanging moeten regelen. Een gevraagde uitvoerder kan zodoende al gauw de rol van 'broker' aannemen. Jongeren geven levende voorbeelden van een klus dat wordt aangenomen en in het eigen netwerk verder wordt uitgezet. Tiebe (22 jaar) belicht:"Ik had voorwaarden van reclassering, dus ik vroeg een mattie van me. Ik kreeg 1500 en bood hem 600 euro als hij ging. Hij twijfelde, hij twijfelde. Ik zei: 'Ok 800'. Hij zei: 'Deal'. Hij ging die dag erna. De volgende ochtend, ik lag in mijn bed, ik keek op mijn telefoon, ik zag: 'Geklaard.' Ik dacht; Tjallas!' Ik hoef niets te doen, ik word wakker en had geld verdiend gemaakt."

Het plaatsen van een explosief lijkt aldus relatief laagdrempelig overdraagbaar: het delict kent relatief weinig voorbereiding(stijd) en een opportunistische inslag dat in de uitvoering gekenmerkt wordt door **'quick displacement' als economisch verdienmodel**. Dit brengt met zich mee dat de criminele ladder' relatief snel beklommen kan worden: een initiële uitvoerder lijkt zich makkelijk te kunnen (door) ontwikkelen naar (ook) een 'broker' in criminele klussen.

> "Hij [broker] zei tegen mij: 'Je krijgt 1500 euro.' Ik zei dan tegen jongens: 'Je krijgt 500 euro.' Zelf pakte ik 1000 euro. Die steek ik in m'n zak, snap je? Dus nu begin je min of meer een naam te krijgen want jongens beginnen met elkaar te praten van: 'Ey bro als je een junta [klus] wilt, kun je - je weet toch - dan kun je naar hem gaan, hij gaat je regelen.' (…) Nee, ik ga nu niet meer zelf. Nee, ik begin jongens nu zèlf jongens te sturen!"
>
> Brandon, 24 jaar.

LEEFWERELD
UITBUITING/ GUNST?

Merendeel van de geïnterviewde professionals benadrukken een **slachtofferframe** waarin uitvoerders van aanslagen vooral geronseld en crimineel uitgebuit worden. 'Ronselen' wordt door hen veelal opgevat als het doelbewust betrekken van veelal een minderjarige door een meerderjarig bij het plaatsen van het explosief. Deze geschetste verhouding tussen meerderjarige opdrachtgever/broker en minderjarige uitvoerder wordt **door jongeren zelf genuanceerd.** Uitvoerders zijn – zoals ook onder het 'quick displacement' verdienmodel is besproken – immers snel vervangbaar en klussen gaan ook van minderjarige op minderjarige rond.

Bij criminele uitbuiting spelen vaak dwang en drang aspecten een rol die zo ver kunnen gaan dat er met geweld wordt gedreigd als geen gehoor wordt gegeven aan de oproep. Zo vertelt een reclasseringswerker (R1) over een jongere: "Thuis was er ruzie en hij [uitvoerder] zocht een slaapplek. Een bekende die hij op straat tegenkwam zei toen: 'Ik heb wel een plekje voor je..' Later kreeg hij dus bedreigingen dat hij moest betalen voor die slaapplek."

"Het wordt als iets 'kleins' gepresenteerd: 'je hoeft alleen maar...' Dat is heerlijk en aantrekkelijk voor jongeren want je gewetensonderzoek is dan minimaal."

Kinderrechter, R9.

Opvallend genoeg geven de geïnterviewde jongeren expliciet aan dat een bepaalde mate van gevoelde dwang in de praktijk zeker voor zal komen maar **geen van hen heeft ooit zelf dwang of drang ervaren of zich 'uitgebuit' gevoeld**. Het is volgens hen zeker denkbaar dat sommige (kwetsbare) jongeren in de praktijk crimineel uitgebuit worden, maar zij zijn dus vooral uit eigen beweging en voor eigen gewin betrokken geraakt.

De geïnterviewde jongeren geven, ten tweede, duidelijk aan dat **'nee zeggen' tegen een klus een reële optie is (geweest).** Zo vertelt Donovan (16 jaar) over de tweede keer dat hij betrokken raakte bij een explosief: "Hun [opdrachtgever/broker] denken misschien van 'Ik heb die jongen gemanipuleerd', maar ik was me bewust van wat het was. Ik kon gewoon nee zeggen, maar ik wou gewoon echt dat geld hebben." Tegelijkertijd identificeren jongeren die bij het plaatsen van een explosief betrokken raken zich wellicht ook niet gauw met een slachtoffer maar voornamelijk met een masculiene, straat culturele identiteit waarin het juist draait om het etaleren van eigen keuzes, lef en durf.

Ten derde is betrokkenheid bij een explosief ingebed in een **'voor jou 10 anderen' principe.** Dit principe maakt dat de klus mogelijk als schaars wordt ervaren. Gevraagd worden voor een criminele klus kan in dit licht ook als **gunst** worden opgevat: een 'kans tot snel geld' dat anders door een ander wordt gepakt. Yassin (17 jaar) vertelt in dit kader: "Als ik het niet had gedaan, zouden ze gewoon iemand anders vinden, dat is het."

Enkele professionals herkennen dit. Zo vertelt een kinderrechter (R10): "Laatst had ik een jongen op zitting die zei ook stellig: 'geen dwang'. Hij bekende. Uit het politie tapgesprek bleek ook duidelijk dat hij zichzelf ook echt duidelijk aan zat te prijzen...Uit het politie tapgesprek bleek ook duidelijk dat hij zichzelf ook echt duidelijk aan zat te prijzen... 'veel geld verdienen' zou hij en 'voor mij 10 anderen' zei hij toen. Dus er is zeker ook een zakelijke kant."

Niet alleen vanuit de optiek van uitvoerders maar ook vanuit de geïnterviewde jongeren die (soms) de rol van 'broker' hebben gedragen, wordt het plaatsen van een explosief als kans opgevat. Uitvoerders wordt zogezegd '**een optie gegund om geld te 'maken'.** Te meer omdat brokers uit dit onderzoek aangeven doorgaans een gedeelde opgroeicontext te herkennen bij potentiele uitvoerders: men weet wat het betekent om op te groeien met de behoefte aan financiële autonomie en/of financiële 'struggles' op het thuisfront.

Alhoewel dus sprake kan zijn van **criminele uitbuiting in juridische zin, wordt dit door de geinterviewde jongeren zelf niet als zodanig ervaren.** Dit laat zien dat er er nog veel te winnen valt, als het gaat om het overbruggen van leefwerelden tussen professionals en jongeren.

Het perspectief van 'een klus als gunst 'wordt in sommige verhalen bovendien gekleurd door een **breder, maatschappelijk narratief van ongelijkheid en achterstelling.** Jongeren doelen dan bijvoorbeeld op een negatief stigma dat leeft ten aanzien van de buurt waar ze zijn opgegroeid, 'criminele labels' die hun familienaam met zich meebrengt en/of hun etnische herkomst. Het naleven van een positief toekomstperspectief wordt daardoor als lastig haalbaar gezien door een deel van de geïnterviewde jongeren.

"Ja… weet je wat het is, we komen allemaal van dezelfde shit, we hebben allemaal dezelfde tyfuszooi meegemaakt we zijn allemaal volgens de 'rechtstaat van Nederland', allemaal tuig van de richel. We worden we in de afvoerput geschoven, dus waarom zouden wij niet voor elkaar opkomen? (…) de hulp die de meeste jongens [in de strafrechtsketen] kregen, die kregen wij niet. Als je weet van, de rechtsstaat wil jou niet …tja… Kijk, door de dingen die ik heb gedaan sta ik 5-0 achter, maar de meeste zwarte jongens – en dat kan ik tegen u eerlijk zeggen - ze staan 2-0 achter in de 'rechtsstaat' hier."

Joe, 18 jaar.

KRACHT
VAN DE COMBINATIE

Er zijn grofweg drie perspectieven te onderscheiden in de aanpak van de explosie problematiek. Zo kan de aanpak van het probleem allereerst bekeken worden vanuit een puur **strafrechtelijke bril.** Professionals benadrukken hierbij dat de aandacht dan vooral dient uit te gaan naar het **ontrafelen van de 'bovenlaag' aan brokers en opdrachtgevers.** Zo belicht een kinderrechter (R10): "Het zou fijn zijn als er toch aan de opdrachtgevers kant, als daar meer duidelijkheid komt, want het begint daar. Niet bij het 'laaghangend fruit'dat op ziting verschijnt."

Tegelijkertijd valt op dat zowel onder de geïnterviewde jongeren als professionals waarde wordt gehecht aan een '*daderframe'* dat uitgaat van eigen verantwoordelijkheid van jongeren waaronder ook het 'laaghangende fruit' aan uitvoerders. Jongeren en professionals verschillen echter wel in de manier waarop dit uiting dient te krijgen. Sommige professionals benadrukken namelijk vooral de urgentie van maatschappelijke verontwaardiging en **de afschrikwekkende werking van zwaarder straffen** al brengen jeugdige leeftijden van betrokkenen bij explosieve aanslagen ook de nodige bedenkingen met zich mee. Zo vertelt een Officier van Justitie (R8): "Wat ik zelf lastig vind, is dat het OM echt hoger wil gaan inzetten met gevangenisstraf maar er zitten ook 'first offenders' bij die realiseren zich niet dat ze met dit delict mogelijk een twaalfjaars feit plegen."

Geïnterviewde jongeren geven aan goed te weten dat een explosief plaatsen moreel verwerpelijk is, maar **dat zwaardere detentie en samenplaatsing van jongeren geen effectief antwoord is omdat dat voor hen veelal een criminele leerschool is geweest.** Jongeren geven aan dat een periode van korte detentie weliswaar rust kan brengen in een chaotisch bestaan, maar het langdurig samen plaatsen voor hen een averechts effect heeft gehad. Te meer omdat hun eigen criminele netwerk daardoor is gegroeid. Zo vertelt Joe (18 jaar): "Het was gewoon een leerschool voor criminaliteit. Daar [instelling] kwamen jongens die ècht dingen deden. Daar is veel gebeurd man.. en ja, toen kwam ik buiten en dan ga je die banden onderhouden. Je gaat op elkaar bouwen elkaar opzoeken snap je? Fout zoekt fout."

Ten tweede kan de problematiek vanuit een meer **politiek-juridische bril** bekeken worden. Daarin wordt een beroep gedaan op het opwerpen van barrières middels strengere wetgeving. Denk aan de (huidige) inzet om **illegaal vuurwerk op Europees niveau aan te pakken**.[7] Dit wordt door professionals benadrukt als noodzakelijk. Ook strengere **nationale wetgeving wordt benoemd**. Een rechter (R9) stelt: "Cobra's zou onder de wet wapens en munitie vallen het is gewoon geen vuurwerk meer."

In relatie tot deze politiek-juridische bril kan - naast het eerder beschreven daderframe - ook een '*trendframe*' worden onderscheiden. Dit wordt door zowel professionals als jongeren belicht en houdt in dat aanslagen met explosieven een trend is dat ingebed is in 'copycat' gedrag, (deels) vanuit de georganiseerde misdaad. Een explosief is niet meer dan een middel dat vervangen zal worden door iets anders zodra wetgeving het duurder en/of lastiger verkrijgbaar maakt.

[7] Inmiddels is er op Europees niveau contact over een verbod. Zie ook: https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2595560-nederland-heeft-strengere-eu-regels-nodig-in-strijd-tegen-vuurwerkbommen ?target=_blank.

Ten derde kan de problematiek vanuit een **sociaal-maatschappelijke bril** bekeken worden. De aandacht ligt dan meer op de vraag: Hoe kunnen we er als samenleving voor zorgen dat betrokkenheid bij dit fenomeen voorkomen wordt? Zowel jongeren als professionals achten dit met name relevant in relatie tot (jonge) uitvoerders die vatbaar zijn voor de verleidingen van het 'snelle geld'. Zowel jongeren als professionals belichten (verschillende) handelingsperspectieven.

Zo wordt het **versterken van weerbaarheid op wijkniveau** benoemd waarbij het onder meer draait om het doorbreken van de lokale 'zwijgcultuur' en het gebruik maken van het sociale weefsel op buurtniveau middels samenwerking met lokale sleutelfiguren.
Ten tweede wordt een **verkenning van herstelgericht werken** op meerdere niveaus in relatie tot explosieve aanslagen benoemd. Alhoewel het onderliggend conflict bij een aanslag niet met de uitvoerder maar met een opdrachtgever is, bleek uit dit onderzoek dat sommige uitvoerders spijt hebben van de aangerichte schade. Bovendien geven sommige jongeren aan dat ook herstel op de kwaliteit van de ouder-kind relatie nodig kan zijn.
Ook wordt een inzet op **het versterken van weerbaarheid middels 'safe spaces' voor jongeren** benoemd door zowel professionals als jongeren. Dit houdt onder meer in het veilig en verantwoord bespreekbaar maken van zaken als structurele geldproblemen, verleidingen van 'snel geld' en het geromantiseerde beeld van een dure levensstijl dat veelal geëtaleerd wordt op sociale media. Jongeren en professionals denken daarbij ook aan laagdrempelige, lokale inzet op het aanleren van vaardigheden en competenties voor jongeren in en buiten de school om. Denk aan (leer/thema) bijeenkomsten en sport- of muziekactiviteiten op een veilige, fysieke plek in de wijk.

"Ook bij filmpjes van andere delicten zoals openlijk geweld. Dat wordt bijvoorbeeld gefilmd en gaat viraal. De realiteit is dat je je er niet meer aan kunt onttrekken. Die online dimensie speelt een belangrijke rol. Het gaat snel rond dat je iets gaat doen of hebt gedaan. In die zin gun ik de jongeren meer veilige ruimtes om dit soort dingen bespreekbaar te maken."

Kinderrechter, R16.

Ten vierde wordt ook een **verkenning van effecten van social media educatie voor ouders/opvoeders** benoemd. Zowel professionals als jongeren benadrukken dat ouders doorgaans geen weet hebben van de (off- en online) contacten van hun kinderen maar dat kennis ervan vroegsignalering ten goede kan komen.
Ten vijfde wordt een meer **holistische insteek bij schoolverzuim** onderstreept. Uit dit onderzoek komt naar voren dat 'beschikbaarheid' voor een criminele klus immers samen lijkt te hangen met de mate van schoolverzuim. Dit verzuim dient dus niet louter vanuit de wettelijke (leer)plicht en 'schoolaanwezigheid' te worden bezien, maar holistisch benaderd te worden in het licht van vroegsignalering.
Zowel jongeren als professionals benoemen, ten zesde, ook **de inzet van ouders, het eigen netwerk van jongeren en positieve rolmodellen die de leefwereld van jongeren kennen.** Deze inzet zou gericht moeten zijn op zowel het verminderen van riscofactoren als het versterken van beschermende factoren. Ook praktische hulp en coaching gericht op bijvoorbeeld opleidingsprofiel hoort hierbij zodat jongeren bewustere keuzes maken voor hun toekomst.

Jongeren leggen zelf expliciet de nadruk op het **etaleren van de negatieve gevolgen van betrokkenheid bij een explosief en het geven van reële handelingsalternatieven in bijvoorbeeld voorlichtingen en sociale mediakanalen.** ZMet negatieve gevolgen doelen zij op ervaringsverhalen waarin bijvoorbeeld ook het verdriet van ouders en het missen van belangrijke levensgebeurtenissen (door detentie of ruzie thuis) zichtbaar wordt gemaakt.

Zowel professionals als jongeren benadrukken dat **de kracht van een effectieve aanpak mede afhankelijk is van een afgestemde combinatie van de drie besproken 'brillen'.** Zo is zowel het puberbrein in combinatie met het vooruitzicht op 'snel geld', het 'quick displacement' principe, maar ook gevoelens van sociale achterstelling van betekenis ten aanzien van betrokkenheid bij een criminele klus als een explosief. De hier gedeelde inzichten maken duidelijk dat het zaak is om niet alleen naar bijvoorbeeld de strafzwaarte te kijken, maar ook naar de complexe gelaagdheid van het probleem.

TOT SLOT

De gedeelde inzichten ten aanzien van criminele uitbuiting en het daarbij horende slachtofferframe wijzen dat er winst te behalen is als het gaat om het overbruggen van leefwerelden tussen professionals en jongeren. Het slachtofferframe brengt in de aanpak echter ook een ander belangrijk vraagstuk met zich mee. Als een deel van de uitvoerders van explosieve aanslagen juridisch als slachtoffer van 'criminele uitbuiting' opgevat kan worden, geldt vervolgens automatisch het zogeheten **'non-punishmentbeginsel'.** Dit beginsel brengt met zich mee dat moet worden afgezien van vervolging en straf voor slachtoffers van mensenhandel, waaronder criminele uitbuiting. Dit staat echter haaks op de vergeldingsdoelen die vanuit de strafrechtelijke bril (onder meer de roep om zwaarder te straffen) zijn benoemd, gelet op de impact en zwaarte van het delict als het plaatsen van een explosief. Alhoewel er geen kant-en klare-'oplossing' is voor deze paradoxale dynamiek, voedt het in ieder geval de urgentie om **verantwoord op zoek te gaan naar vormen van buitenstrafrechtelijke afdoeningen voor (ook) zwaardere delicten.** De Raad voor de Strafrechtstoepassing schreef hier in 2025 reeds een advies over dat in de deze zoektocht verder benut kan worden.[8]

Ter afsluiting is het belangrijk te benoemen dat de hier genoemde handelingsperspectieven **niet uitputtend zijn en zowel voor- als nadelen kennen.** Ze dienen gegrond te worden in een verwevenheid tussen de praktijk van de lokale context en wetenschappelijke inzichten met oog voor zowel bedoelde als onbedoelde effecten. Dit gaat gepaard met het vinden van een balans tussen bestaande wetenschappelijke kennis en verantwoorde ruimte voor verstandige innovatie die recht doet aan de verschillende leefwerelden, de opgroeicontexten van jongeren en maatschappelijke structuren van waaruit betrokkenheid bij een criminele klus voortvloeit.

[8]Zie https://www.rsj.nl/documenten/2025/09/08/een-nieuw-perspectief-op-buiten-strafrechtelijke-afdoeningen-voor-jeugdigen?target=_blank

MEER WETEN?

Neem contact op met Sheila Adjiembaks via info@essaresearch.nl of kijk op www.essaresearch.nl

SOUNDCLOUD

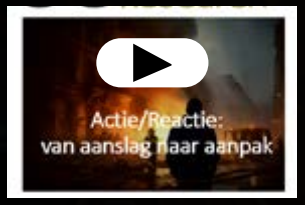

Luister **hier de podcast drieluik Actie/Reactie – van aanslag naar aanpak** waar professionals en een zus van een jonge uitvoerder met elkaar in gesprek gaan.

Colofon

Auteur
dr. mr. S.D. (Sheila) Adjiembaks
Onderzoeksbureau ESSA Research

Funding
Universiteit Leiden - **onderzoeksprogramma Bewaken & Beveiligen**

Vormgeving
KELAM. Marketing & Communicatie

Jaar van uitgave
2026

Copyright
© 2026 ESSA Research. Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ESSA Research.